spetsiaal-teooriaklassis, professorite Calafatti, Vihtoli, Cerepnini ja Cernovi juhatusel. Konservatooriumi lõpetamise järel oli K. 1919—20 muusikaõpetajaks Haapsalu gümnaasiumis ja Rakvere seminaris. A. 1920 kutsuti ta Helikunsti Seltsi Tartu kõrgema muusikakooli teooria klassi õppejõuks, kust a. 1921 lahkus, kui õppeasutis Nieländeri muusikakooliga ühendati ja tuleõnnetus suure osa ta noodivarast oli hävitanud. Sestsaadik töötab K. Läänemaa õpetajate seminaris muusikaõpetajana. 1910. a. alates on K. Haapsalus laulukoori juhatanud; 1912 juhatas ta Narvas asunduste laulupidu, 1913 teist ja 1925 kolmandat Läänemaa laulupidu. — K. omab silmapaistvaid teeneid Eesti vaimulikkude rahvaviiside kogumise ja väljatöötamise alal. Siin, kui ka mitme ilmaliku rahvaviisi väljatöötamises, esineb ta hea kontrapunktikuna ja rahvaviisi stiiliteadliku komponistina. K. on loonud üle saja koori- ja soololaulu, milledest trükis ilmunud kolm: »Meie err« (1923, ka orkestriga), »Meil aiaäärne tänavas« (1924, originaal orkestriga), »Mu süda ärka üles« (1925). Peale mainitud laulude on veel ette kantud »Talvine õhtu«, »Kas on linnukesel muret«, »Mitu halba ilma peal«, »Sirisege, sirbikesed«, »Ringtantsu laul«, »Taaveti laul 104«.

Ed. Visnapuu, Muusika õpperaamat keskkoolidele II (1926), lk. 110j.

L. N.

KREUTZWALD (pseudon. Vidri Rein Ristmets, Viru laulik). **Friedrich Reinhold**, XIX sajandi tähtsam Eesti kirjanik ja folklorist, sündis Kadrina klk.-s Jõepära mõisas 14. XII 1803. Isa Juhan, hiljemini priinimega Reinholdson, oli mõisa kingsepp, ema Ann oli mõisatüdruk. A. 1804 kevadel asuvad vanemad Kaarli mõisa Rakvere kihelkonda. Siin oli isa aidameheks ja ema pereemandaks, ning siin kulus K.-igi lapsepõlv. Moonakalaste ja mõisarahva seltskonnas kasvades on K. arvatavasti juba siin õppinud oma tüseda ja kujundirikka keeletarvituse ja samuti juba siin kiindunud rehe- ja ketrustoas kuuldud rahvaluulesse. A. 1815 viiakse K. Rakverre köster Gööki algkooli, kust ta siirdub 1½ a. pärast Rakvere kreiskooli. Vanemate kehvuse tõttu on ta sunnitud sest a. 1818 astuma Tallinna »Karu kontori« teenistusse. Kaupmehe kutseks sobimatu, jätab ta selle ometi varssi ja pääseb a. 1819 ühe Tallinna koolidirektori perre valmistuma seminari õpetajaks. Siin saab ta võrdlemisi vabameelse kasvatuse Pestalozzi vaimus ning õpib ka eesti kirjakeelt praost Holtzi (vt.) juhatusel. Viimane laseb õpilasi eestindada Saksa klassikuid, nii juhatades neid eesti kirjanduslikulegi tegevusele. Juba tollelt kooliajalt (1820) olevat pärit K.-i tõlge »Wagga Jenowewa ajalik elloaeg«, kuigi see ilmus alles a. 1842 Tartus. Samuti on ta juba a. 1818 peale kirjutanud üles rahvalaule, nähtavasti aetud nii harrastusest kui ka vahest juba ajajärgu estofiilsest vaimust, mis oli tol ajal oma teataval tipul (Rosenplänter, Masing j. t.). A. 1823 õiendab K. koduõpetaja eksami ja peab seda ametit esmalt Tallinnas, hiljemini Peterburis, kus a. 1825 valmis saab ka keskkooli lõppeksamiga. Tal on, nagu loeme ta lühidas autobiograafias, kavatsus astuda sõjaväe arstiteadusse akadeemiasse, ometi ei teostu see ja 1826. a. alul õpib ta juba Tartu ülikoolis arstiteadust. Peale eriala kuulab ta siin ka prof. Morgensterni (vt.) loenguid esteetikast ja kirjandusloost, m. s. Nibelungidest. Nii tutvub ta eriti saksa kirjandusega põhjalikumalt; muude rahvaste omadesse süvenemist takistab keelte oskamatus, millest üle saada ei lase raske tulunduslik seisukord. Suve-vaheajul viibib K. vanemate juures, nüüd juba Hageri Ohulepa mõisas, kus temasse eriti olevat mõjunud luuleandeline rauk »Toa Jaagup« oma rahvalauludega. — Mõned säilinud katked ja saksakeelsed lüürilised laulud K.-i üliõpilasaastailt kõnelevad ärganud luulemeelest. Tartus arvatavasti kujuneb kindlaks ka K.-i ilmavaade eelmise a. s. suurvoolude mõjutuse all. Seda iseloomustab suur »selge mõistuse« austus ning sellest järgnev vastolu ortodokslikkude teoloogide ning pietistidega, mis K.-il, samuti nagu ta siin leitud sõber Fählmannil (vt.), kestab surmani. Küll on aga selle valgustusaegse ilmavaatega segatud ka juba hilisemaid, romantilisi elemente, nii intensiivistatud tunde-, eriti looduselamuste (öö, torm, meri, varemed) ja minevikuluule harrastust. Viimast ilmeneb näit. K.-ilt säilinud poolestosinas saksakeelses ballaadis, dateeritud mõni juba üliõpilasaastail (1831), mõni a. 1836; nende aineks on kohalikud saagad (m. s. üks ka »Kalevipojast«). 30-date aa. algusse ulatuvad ka juba mõned eestindused Schilleri ja Goethe lauludest (hiljemini, a. 1861, Tartus ilmunud »Angerwaksad...« nime all). See näitab, et kord ärganud huvi omagi rahvuse ja selle keele vastu ei ole kustunud, vaid pigemini tõusnud. Ka samahuvilise Fählmanniga kokku puutumine on seks arvatavasti tublisti kaasa aidanud. A. 1832 lõpetab K. ülikooli arstina (siis *dr.*, mitte *dr. med.*) ja siirdub 7. III 1833 Võrru linnaarstiks. Samal a. (18. VIII) naitub ta Meklenburgist pärit Marie Elisabeth Saedleriga. Sellest abielust sünnivad tütred: Adelheid Anette (1834), Marie Ottilie (1836), surnud 15-aastaselt, ja poeg Aleksis (1845). — Oma ametis on K. olnud väga hoolas, terav haiguste tundja ning abitarvitajaile, eriti vaestele, enesesalgamiseni